

EVALUATIE PROEFSLEUVENONDERZOEK

NIEUWEWEG (ONG.)

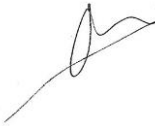
TE LOCHEM

GEMEENTE LOCHEM

Archeologie

Evaluatieverslag proefsleuvenonderzoek Nieuweweg (ong.) te Lochem in de gemeente Lochem

Opdrachtgever	Ramdhani Vastgoed Heidelberg 18 7621 BN Borne
Rapportnummer	8428.002
Versienummer	D1
Status	Versie 2
Datum	6 mei 2019
Vestiging	Gelderland Fabriekstraat 19c 7005 AP Doetinchem 0314 - 365150 doetinchem@econsultancy.nl
Opsteller	ir. E.M. ten Broeke
Paraaf	
Autorisatie	drs. H. Kremer (Senior KNA-Archeoloog)
Paraaf	

© Econsultancy bv, Doetinchem

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN: 2210-8777 (Analoog rapport)

ISSN: 2210-8785 (Digitaal rapport E-depot)

Administratieve gegevens plangebied	
Projectcode	8428.002
Toponiem	Nieuweweg (ong.)
Opdrachtgever	Ramdhani Vastgoed
Gemeente	Lochem
Plaats	Lochem
Provincie	Gelderland
Kadastrale gegevens	Gemeente Lochem, sectie B, nummer 9640
Omvang plangebied	Circa 8.036 m ²
Omvang onderzoeksgebied	Circa 800 m ²
Kaartblad	34 A (1:25.000)
coördinaten centrum plangebied	X: 225.911 / Y: 464.216
Bevoegde overheid	Gemeente Lochem Publiekscontacten, team omgeving Postbus 17 7240 AA Lochem Tel. 0573-289222 Email: info@lochem.nl
Deskundige namens de bevoegde overheid	H.G. (Harry) Pape-Luijten MA Regioarcheoloog Apeldoorn-Brummen-Epe-Lochem-Voorst p.a. Gemeente Apeldoorn, Dienst RO, Afdeling Stedebouw & Cultuurhistorie Stationsplein 50 Postbus 9033 7300 ES Apeldoorn Tel: 06-11707200 of 14055 Email: h.pape@apeldoorn.nl
ARCHIS3 Onderzoeksmeldingsnummer (OM-nr.)	Proefsleuvenonderzoek 4658240100
Archeoregio NOaA	Overijssels-Gelders zandgebied
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy, Doetinchem/Provinciaal Archeologisch Depot Gelderland
Uitvoerders veldwerk	Econsultancy, ir. E.M. ten Broeke, drs. H. Kremer & P.J.L. Wemerman
Archeoregio NOaA	Overijssels-Gelders zandgebied

Kwaliteitszorg

Econsultancy is gecertificeerd voor onder meer voor protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004 van de BRL SIKB 4000.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving en richtlijnen die zijn opgesteld in het Programma van Eisen: Nieuweweg (ong.) te Lochem in de gemeente Lochem. PvE nr. 8428.001 (14-12-2018).

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	MATERIEEL EN MATERIAAL	1
3	AANLEIDING	1
4	VERWACHTING OP BASIS VAN HET VOORONDERZOEK.....	1
5	VOORLOPIGE RESULTATEN VELDWERK.....	6
5.1	Bodemopbouw.....	7
5.2	Vondsten en monsters.....	10
5.3	Sporen en voorlopige interpretatie	12
6	AANVULLENDE KENMERKEN TEN AANZIEN VAN HET UITVOERDE PROEFSLEUVENONDERZOEK, WAARDERING, AANBEVELINGEN EN VOORLOPIG ADVIES	16
6.1	Aanvullende kenmerken proefsleuvenonderzoek	16
6.2	Waardering van de vindplaats	17
6.3	Aanbevelingen en voorlopig advies.....	20

1 INLEIDING

Econsultancy heeft in opdracht van Ramdhani Vastgoed een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter plaatse van het plangebied aan de Nieuweweg (ong.) te Lochem in de gemeente Lochem. De initiatiefnemer is voornemens nieuwbouwwoningen te realiseren.

Onderhavig evaluatierapport betreft een voorlopige interpretatie van de onderzoeksresultaten en een uitwerkingsvoorstel. Hieraan kunnen geen rechten worden ontleend. Bij vragen betreffende het onderstaande kan contact worden opgenomen met de projectleider ir. E.M. ten Broeke.

2 MATERIEEL EN MATERIAAL

De werkzaamheden hebben plaatsgevonden met behulp van een graafmachine uitgerust met een gladde bak. De vlakken zijn ingemeten met een Rover GPS. De coupes en profielen zijn gefotografeerd met een digitale camera en digitaal ingetekend op een Panasonic Toughbook. Het vlak en de stort is met een metaaldetector onderzocht.

3 AANLEIDING

De aanleiding tot het onderzoek wordt gevormd door de vergunningplichtige activiteit: Omgevingsvergunning activiteit bouwen. Verwachte effecten van de vergunningplichtige activiteit op het archeologisch bodemarchief: daar waar de bodem wordt geroerd zullen de op basis van het vooronderzoek eventueel aanwezige archeologische waarden verloren gaan.

4 VERWACHTING OP BASIS VAN HET VOORONDERZOEK

Door RAAP is in 2000 ter plaatse van een bouwkaavel en een ontsluitingsweg gelegen binnen het zuidelijke deel van onderhavig plangebied een inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek) uitgevoerd.¹ Navolgend is in 2018 voor het grotere plangebied Graaf Ottoweg 32 een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek) uitgevoerd.² Dit plangebied omvat ook het perceel grasland waarop een oude molen staat en het terreindeel ten noordwesten van het voormalige Hotel Stad-Lochem. Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een lage archeologische verwachting voor de perioden Paleolithicum en Mesolithicum, een middelhoge verwachting voor de perioden Neolithicum tot en met de Vroege-Middeleeuwen middelhoog en een hoge verwachting voor de perioden Late-Middeleeuwen tot en met de Nieuw tijd. Voor deze laatste twee archeologische perioden worden specifiek resten verwacht gerelateerd aan huis Pillinck.

In 1347 wordt voor het eerst een "huyse te Pillinc" genoemd en in 1378 is er sprake van hofstede Pillingh.³ Zowel op de kaart van Jacob van Deventer uit 1560 (zie afbeelding 1), de kaart van 'de Berkel tussen Borculo en Lochem' uit 1627, de kaart van 'de Berkel tussen de Sweeper gemeente en Lochem' uit 1642, en de kaart van 'de Vesting Lochem en omgeving' uit circa 1660, komt Huize Pillinck niet voor. Dit betekent dat het Huis, indien deze er ooit gestaan heeft, reeds vóór 1560 is verdwenen. De Hottingerkaart uit 1783 laat enkel een vierkant terrein zien met een formele tuinaanleg, omgrenst door watergangen dan wel een gracht (zie afbeelding 2). Op de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817 staat de tuin ingetekend als Franse tuin en vijver met de tekst 'Bleeke en tuin van Burg. De Raat' (zie afbeelding 3).

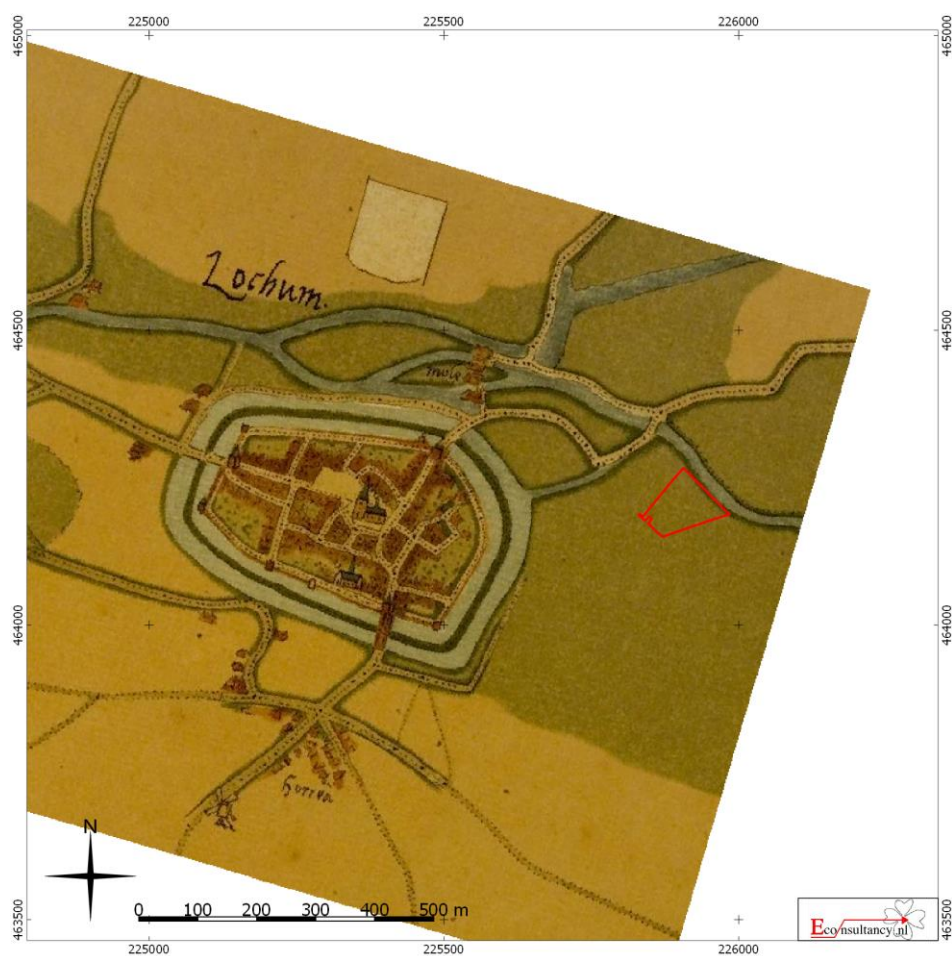
¹ Scholte Lubberink, 2000

² Porreij-Lyklema, 2018

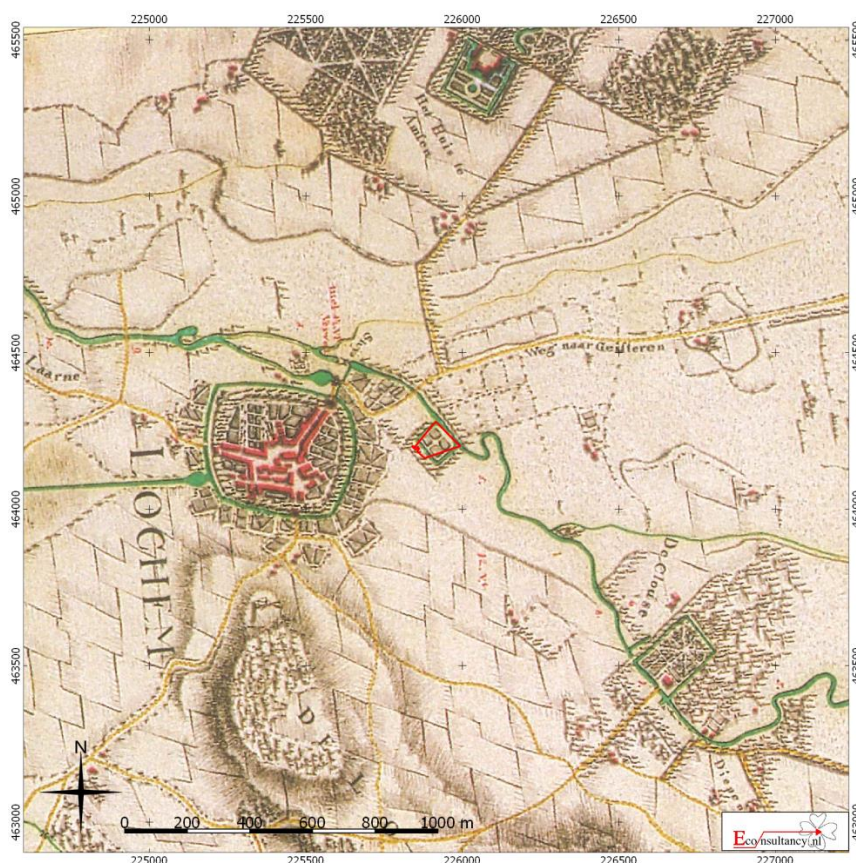
³ Van Heuvel, 1903/Reincke, 2000

Op de kadastrale minuut uit 1832 worden de watergangen/grachten nog steeds aangegeven, met in het noordoosten de (thee)koepel (zie afbeelding 4). De locatie van de koepel ligt tegen de begrenzing van het plangebied en betreft momenteel een terreindeel waar nog grote bomen staan. Verder zijn ten noorden/noordwesten van het plangebied nog een drietal gebouwen afgebeeld, waarvan één molen De Hoop/Molen Reudink uit 1825 betreft (www.molendatabase.org). Deze stellingmolen (windmolen) is in 1915 onttakeld, de onderzijde is behouden. De functie betrof een korenmolen/olie-molen/runmolen/pelmolen. Op de kadastrale kaart van 1881-1887 is de (thee)koepel van het kaartbeeld verdwenen. Ten noordoosten van de molen staat een vijver/brede sloot afgebeeld. De watergangen/grachten lijken een breedte te hebben gehad van circa 12,5 meter. Aan de zuidzijde bevond zich de ingang middels een smalle dam of brug over één van de watergangen/grachten. Aan deze zijde was ook een voorterrein aanwezig, waar wellicht een voorburcht heeft gestaan. In de jaren na 1887 lijkt de ligging van de watergangen/omgrachting enigszins te zijn gewijzigd en al deels te zijn gedempt. Op de topografische kaart van 1966 zijn de watergangen/grachten van het kaartbeeld verdwenen en zullen daarmee zijn gedempt (zie afbeelding 5). In de jaren daarna is de voormalige ligging middels begroeiing wel te herkennen.

Op grond van de door RAAP gezette verkennende boringen is geconcludeerd dat ter plaatse van twee boringen de voormalige gracht van huis Pillinck is aangeboord. Bij een drietal boringen is een natuurlijke bodemopbouw aangetroffen. Bij één boring is de bovenste 1,2 meter verstoord. Of deze verstoring deels te wijten is aan voormalige bebouwing/terreingebruik van huis Pillinck of in latere tijden is ontstaan is middels de boringen niet aan te tonen. De aangetroffen bodemopbouw is van dien aard dat de archeologische verwachting zoals deze in het bureauonderzoek is opgesteld gehandhaafd blijft. Geadviseerd is om het plangebied nader te onderzoeken door middel van een IVO karterende fase, proefsleuven (IVO-P).

Afbeelding 1: Situering van het plangebied op de kaart van Jacob van Deventer uit 1560.

Abbeelding 2: Situering van het plangebied op de Hottingerkaart uit 1783.

Abbeelding 3: Situering van het plangebied op de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817.

Abbeelding 4: Situering van het plangebied op de kadastrale Minuutplan uit 1811-1832

Abbeelding 5: Situering van het plangebied op de topografische kaart uit 1966

5 VOORLOPIGE RESULTATEN VELDWERK

Bij de start van het proefsleuvenonderzoek bleek dat binnen een vrij groot deel van het plangebied nog bomen stonden. De geplande 2 lange proefsleuven zijn toen opgedeeld in 4 sleuven (WP1 t/m WP4) die zijn gelokaliseerd op het (enigszins) open, bomenvrije middenterrein van het plangebied. Hierbij is een oppervlakte van circa 460 m² aan vlak aangelegd en zijn er 10 profielkolommen gedocumenteerd. De 4 sleuven hebben een ligging op het binnenterrein, waar het historische huis Pillink werd verwacht. In overleg met dhr. Ramdhani en mevr. Vossen is besloten het proefsleuvenonderzoek aan het eind van dag 1 op 7 januari te staken en te zullen hervatten na kap van de bomen. De aan te leggen aanvullende sleuven zouden dan tot doel hebben de omvang, loop en opvulling van de watergangen/grachten in kaart te brengen en de locatie van de veronderstelde voorburcht in het zuidelijke deel van het plangebied nader te onderzoeken. Op grond van het ontbreken van sporen duidend op historische bebouwing van huis Pillink, dan wel sporen van oudere bewoning, werd het al wel waarschijnlijker dat er in het zuidelijke deel van het plangebied ook geen resten van historische bebouwing aanwezig zou zijn (geen huis Pillink, waardoor een voorburcht ook niet meer hoeft te worden verwacht). De functie van de waterlopen als gracht werd daarmee ook minder waarschijnlijk, maar dat deze eerder aangelegd zijn voor de inrichting als tuin.

De veldwerkzaamheden voor de voorgestelde 4 aanvullende sleuven zijn uitgevoerd op 18 en 19 februari. Tijdens de start bleek dat er binnen het gehele plangebied wel wat bomen waren verwijderd, maar dat er op de locatie van de geplande aanvullende sleuven nog steeds bomen stonden. Hierdoor zijn deze sleuven (WP5 t/m WP8) ook verplaatst naar bomenvrije terreindelen. Hierbij is een oppervlakte van circa 340 m² aan vlak aangelegd en zijn er 9 profielkolommen gedocumenteerd.

Situatie bomenvrije deel plangebied tijdens start 7 januari 2019

Situatie zuidwestelijke deel plangebied tijdens start 18 januari 2019

Een allesporenkaart van het gravend onderzoek, waarop de ligging van de werkputten worden weergegeven, is toegevoegd aan het einde van dit evaluatieverslag.

5.1 Bodemopbouw

De profielen die gedocumenteerd zijn op 7 januari, waarbij de proefsleuven 1 t/m 4 zijn aangelegd binnen het centrale deel van het plangebied, laten een bodemopbouw zien waarbij de bovenste 45 tot 55 cm bestaat uit een opgebrachte laag grond. Hierin is een geringe hoeveelheid vondstmateriaal is aangetroffen dat voornamelijk dateert uit de 20^e eeuw (modern glas, industrieel wit aardewerk, porselein) en als afvalmateriaal aangevoerd is samen met de laag opgebrachte grond. Er zijn zelfs stukken servies aangetroffen van het voormalige Hotel Stad-Lochem, dat ten zuidwesten van het plangebied staat en verbouwd is tot een appartementencomplex. Deze laag ligt in het centrale deel van het plangebied onverstoord op de oorspronkelijke bouwvoor. Deze bestaat uit donkergrijsbruin gekleurde, matig tot sterk humeuze, kalkloze, zwak zandige klei. Dit oude maaiveld (Apb-horizont) betreft de top van een pakket Berkelklei en heeft een dikte van gemiddeld 25 cm. Hieronder komt de Cg-horizont, waarbij het pakket Berkelklei (lokale rivier/beekklei) bestaat uit matig humeuze tot zelfs venige klei met hierin roestvlekken en is bruingrijs tot oranjebruine gekleurd. Het aanwezige bodemprofiel betreft dan ook een afgedekte bekeergrond. Het permanent grondwater stond ter plaatse van profiel 1 op circa 110 cm -mv (waar een dieper aangelegd kijkgat is aangelegd, maar waar zeer snel water in liep en documentatie van de dieper gelegen bodemopbouw sterk beperkte). Tijdens de aanleg van het kijkgat ter plaatse van profiel 1 was wel zichtbaar dat het pakket Berkelklei wel door liep tot in ieder geval 180 cm -mv. Ter plaatse van profiel 7 was de oorspronkelijke bouwvoor reeds weggegraven. Dit profiel ligt dan ook nabij het terreindeel waar al een bodemsanering is uitgevoerd, waarvan de verstoringen nog in het uiterst noordoostelijke deel van het werkput 1 en het uiterst zuidwestelijke deel van werkput 3 in het vlak goed zichtbaar waren (zie ook onderdeel sporen). Profiel 9 is gedocumenteerd ter plaatse van een omvangrijk spoor (de samenhangende sporen 1 en 2). Hier komt onder de laag opgebrachte grond een grijswit gekleurde en gevlekte laag van zand met brokken bouwpuin voor (gestort afvalmateriaal), welke doorloopt tot circa 130 cm -mv. Vervolgens is een dik pakket veraard veen/veraarde plantenresten aanwezig, dat doorloopt tot circa 200 cm -mv. Naar verwachting gaat het hier om de visvijver die op het minuutplan uit 1832 is te zien. De omvang en de ligging stroken hier (globaal) mee. Door het jarenlange gebruik als vijver heeft zich op de bodem een dik pakket weinig materiaal kunnen vormen (afsterven van waterplanten in de vijver en bladmateriaal afkomstig van de vermoedelijk diverse bomen die in de nabijheid van de vijver stonden (buiten de watergangen/grachten en vijver zal het plangebied zijn ingericht als siertuin/park). Onder de venige vijvervulling komt donkergrijs gekleurde, zwak tot matig humeuze, zwak zandige klei voor en betreffen weer Berkelfazettingen (Berkelklei). Het boven het venige pakket aanwezige dempingsmateriaal is van recente datum (vijver raakte in onbruik en zal niet meer geweest zijn dan een depressie in het landschap met overgroei van bomen/struiken).

De profielen 11 t/m 19 zijn gedocumenteerd op 18 en 19 februari, waarbij de proefsleuven 5 t/m 8 zijn aangelegd. De profielen 11, 13, 16 en 19 zijn genomen ter plaatse van de waterlopen die in het aangelegde vlak ook al goed te onderscheiden waren. Geheel schoon opschaven van deze profielen was niet mogelijk, omdat tijdens het dieper uitgraven het kijkgat zeer snel volliep met grondwater. Tijdens de aanleg van de profielen binnen de begrenzing van de waterlopen was wel goed zichtbaar dat deze was opgebouwd uit een ophoging- met hieronder een dempingspakket. Het ophogingspakket betreft dezelfde ophoging die overal binnen het plangebied is aangetroffen. Het dempingspakket bevat veelal resten baksteenpuin en betonpuin, modern glas, plastic en zelfs plaatselijk bitumen. Daarmee moet het dempingsmateriaal wellicht gezien worden als stort van afval. Tijdens het aanleggen van profiel 19 kwam zelfs een complete betonnen poer tevoorschijn uit het dempingspakket. Het geeft aan dat demping van de waterlopen ook relatief recentelijk heeft plaatsgevonden, in ieder geval in de tweede helft van de 20^e eeuw. In de profielen is de dikte van het ophogings- en dempingspakket minimaal 150 tot maximaal 180 cm.

Hieronder is een donkergrijszwart gekleurde laag aanwezig, variërend in dikte tussen circa 20 en 50 cm en bestaat uit sterk humeuze, sterk siltige klei. Ook waren in deze laag schelpen van zoetwatermossels zichtbaar. Het betreft de vulling die ontstaan is in de periode dat de waterlopen functioneerden. De vulling oogt wel als vervormd/samengedrukt, dat het gevolg zal zijn van het storten van het dempingspakket/afvalpakket. Ter plaatse van profiel 19 is in de donkergrijszwart gekleurde humeuze vulling een fragment steengoed aangetroffen daterend uit de 18^e/19^e eeuw, maar ook een glazen flesje en een fragment industrieel glas (getrokken glas) uit de 20^e eeuw. Het geeft een goede indicatie van de periode dat de watergangen hebben gefunctioneerd. Op grond van historisch kaartmateriaal geraadpleegd tijdens het door RAAP uitgevoerde vooronderzoek waren de watergangen aan het begin van de 19^e eeuw aanwezig (kadastrale minuut als de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817) en zijn dempingen uitgevoerd rond begin jaren '60 van de 20^e eeuw. De functie van het plangebied als (sier)tuin/park met bijbehorende aangelegde watergangen en een centraal gelegen visvijver, wordt hiermee zeer waarschijnlijk geacht.

Onder de watergangen is bij alle vier de dieper doorgezette profielen (11, 13, 16 en 19) grijs gekleurd, matig tot sterk siltig, zeer fijn zand aanwezig. Dit betreffen dekzandafzettingen en kan op grond hiervan worden gesteld dat in ieder geval het zuidwestelijke deel van het plangebied (net) buiten het rivierdal van de Berkel ligt (daar waar geen riviergeul van de Berkel heeft gelegen). Werkput 6, in het meest oostelijke deel van het plangebied, zou oorspronkelijk ook gezet worden daar waar een watergang wordt verwacht (op basis van het minuutplan uit 1832), echter dit deel van het plangebied betreft een laagte waar al veel water stond en aanleg van een proefsleuf niet mogelijk maakte. De profielen 1 en 9 hebben wel laten zien dat tot grotere diepte Berkelklei aanwezig is. Daarmee lijkt centrale en noordoostelijke helft van het plangebied wel binnen het rivierdal van de Berkel te liggen. Het AHN laat ook zien dat het centrale en noordoostelijke deel van het plangebied bijna een meter lager ligt dan het zuidwestelijke deel. De overgang tussen het centrale en zuidwestelijke deel van het plangebied betreft de grens tussen het rivierdal van de Berkel naar het dekzandgebied. Het rivierdal van de Berkel ligt ingesneden in het oorspronkelijke dekzandlandschap. Ook in werkput 5 is in het aangelegde vlak zichtbaar dat in het oostelijke deel van de werkput bruingrijs gekleurde Berkelklei voorkomt en in westelijke richting een overgang plaatsvindt naar lichtgeelwit gekleurd dekzand.

De profielen 17 en 18, gedocumenteerd in het centrale deel van werkput 8, laat een profiel waarbij onder het verstoringsniveau direct dekzandafzettingen (C-horizont) voorkomen. Het verstoorde deel van de bodemopbouw bestaat uit de ophogingslaag (circa 50 cm dik) die ook elders in het plangebied is aangetroffen, met hieronder een sterk gevlekte laag van donkergrijsgeel gekleurd, matig humeus, matig siltig, zeer fijn zand, op een diepte tussen 50 en 80 cm -mv.

Profiel 2 werkput 1

Profiel 4 werkput 2

Profiel 6 werkput 2

Profiel 9 werkput 4

Profiel 11 werkput 5

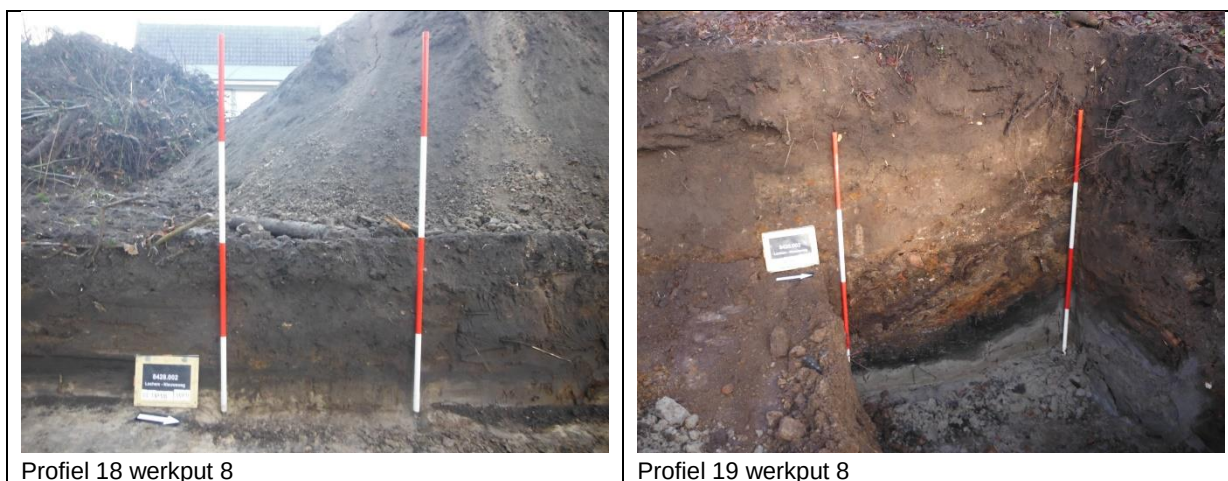
Profiel 12 werkput 5

Profiel 15 werkput 7

Profiel 17 werkput 8

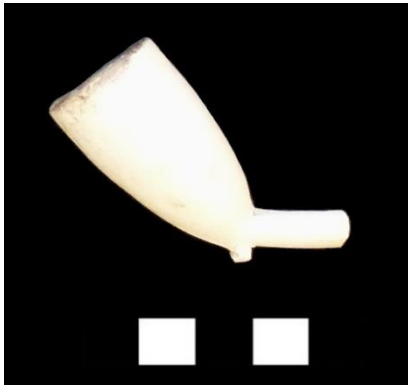
5.2 Vondsten en monsters

Tijdens het onderzoek zijn in totaal 36 fragmenten vondstmateriaal gevonden. Deze zijn hoofdzakelijk afkomstig uit het naoorlogse ophogings- en dempingspakket.

Tabel: Overzicht vondstmateriaal.

Soort	Aantal	Gewicht	Datering
roodbakkend	2	24 gram	1700-1900 n.Chr.
steengoed	9	324 gram	1700-1950 n.Chr.
faience	2	16 gram	1700-1850 n.Chr.
porselein	6	1102 gram	1930-1940 n.Chr.
industrieel wit	4	99 gram	1830-1950 n.Chr.
kleipijp	1	7 gram	1840-1900 n.Chr.
glas	9	1005 gram	1800-1950 n.Chr.
wandtegel	2	71 gram	1700-1950 n.Chr.
baksteen	1	1933 gram	1700-1850 n.Chr.

De vondsten worden gedateerd tussen 1700 en 1950, waarbij het accent ligt op de 19^e en 20^e eeuw (zie bovenstaande tabel). Dit materiaal is van elders samen met het ophogings- en dempingspakket aangevoerd (secundair/gestorte afval- en sloopresten) en worden dan ook als niet archeologisch relevant beschouwd in relatie tot de aanwezig vindplaats binnen het plangebied (welke alleen een vijver en het watergangensysteem betreft, weergegeven op de minuutplan). Het oudste vondstmateriaal aangetroffen tijdens het onderzoek bestaat uit een fragment van een roodbakkend bord geproduceerd in de regio Nederrijn (Gennep-Tegelen-Frechen), twee fragmenten van faience borden geproduceerd in Nederland en een fragment van een steengoed potvorm waarschijnlijk geproduceerd in het Münsterland. Het materiaal dateert in de 18^e eeuw. Onder het materiaal dat dateert in de 19^e tot 20ste eeuw is onder andere een complete pijpenkop van het overbelaste ovale type aanwezig dateerbaar tussen 1840 en 1900, gebruiksardewerk in de vorm van steengoed uit het Westerwald, industrieel witte vormen geproduceerd in Maastricht en glasvondsten zoals een complete jampot uit Tiel te dateren tussen 1887 en 1930 n. Chr. en enkele andere kleine (parfum)flesjes te dateren tussen 1880 en 1940. Een complete handgevormde baksteen (21x10,5x5 cm) met kalkmortel is te dateren in de 18^e tot 19^e eeuw. Voor al deze resten geldt dat deze gevonden zijn in jongere context.

Kleipijp (vondstnr. 3) en glazen jampot en parfumfles (vondstnr. 2). Maatbalk is 3 cm.

Onder het materiaal uit het ophogings- en dempingspakket zijn ook fragmenten van porselein serviesgoed aanwezig geproduceerd in Beieren door de firma Bauscher in 1934. Het gaat hier om een bijna complete voetkom of schaal en een bord met op bovenzijde een drukprint en het logo *Hotel Stad Lochem*. Op de onderzijde staat de plaats van herkomst en jaartal. Dit materiaal is duidelijk afkomstig van het direct ten zuidwesten van het plangebied gelegen voormalige hotel. Dit hotel gebouwd in 1880 wordt nu gebruikt als appartementencomplex.

Vrijwel complete voetkom of schaal met logo Hotel Stad Lochem geproduceerd in Weiden-Beieren door firma Bauscher in 1934 (vondstnr. 6). Maatbalk is 3 cm.

Vondstmateriaal uit de donkergrijszwart gekleurde humeuze vulling ter plaatse van profiel 19 betreft een machinaal geproduceerd flesje, dateerbaar tussen 1900 en 1940, een stuk vensterglas uit de 19^e of 20^e eeuw en een fragment steengoed uit Munsterland uit de 18^e eeuw. Deze vondsten liggen in situ en zullen tijdens het functioneren in de watergang zijn gegooid en vervolgens op de bodem terecht zijn gekomen. De datering van dit materiaal komt goed overeen met de periode dat de watergang gefunctioneerd heeft, op basis van geraadpleegd historisch kaartmateriaal vanaf de 18^e tot in de eerste helft van de 20^e eeuw..

5.3 Sporen en voorlopige interpretatie

In de oostzijde van werkput 4 en aan de westelijke rand van werkput 2 is een archeologische spoor aangetroffen (de samenhangende sporen 1 en 2). Het spoor is aangetroffen over een lengte van circa 20 meter. Vanuit het reeds besproken profiel 9 komt hier en ophoog- op dempingspakket voor. Vooral in het dempingspakket van grijswit gekleurd en gevlekt zand, tussen circa 55 en 130 cm -mv, komen brokken bouwpuin voor. Vervolgens is een dik pakket veraard veen/veraarde plantenresten aanwezig, dat doorloopt tot circa 200 cm -mv. Naar verwachting gaat het hier om de visvijver die op het minuutplan uit 1832 is te zien. De omvang en de ligging stroken hier (globaal) mee.

In het uiterst noordoostelijke deel van werkput 1 en het uiterst zuidoostelijke deel van werkput 3 zijn recente verstoringen aangetroffen (spoor 999). Deze verstoringen is het gevolg van ontgravingen die ten behoeve van een eerder uitgevoerde sanering hebben plaatsgevonden. Opmerkelijk dat beide recente sporen samenvallen met de ligging van één van de watergangen zoals die is afgebeeld op het minuutplan uit 1832. De verwijderde verontreiniging zal dan ook zeer waarschijnlijk dempingsmateriaal/gestort afval hebben betroffen dat in ieder geval binnen het terreindeel heeft gelegen waar ook een watergang/gracht heeft gelopen. De sporen 3 t/m 6, aangetroffen binnen de werkputten 5, 6 en 8, hebben een begrenzing die goed overeenkomen met de begrenzing van de watergangen zoals deze weergegeven worden op het minuutplan uit 1832. Vanuit de gedocumenteerde profielen wordt duidelijk dat de humeuze vulling van deze watergangen/grachten nog aanwezig zijn en dat ze zijn volgestort met dempingsmateriaal. Deze demping heeft vrij recentelijk plaatsgevonden, gezien de bijmenging met resten baksteenpuin en betonpuin, modern glas, plastic en zelfs plaatselijk bitumen, waardoor het meer lijkt op de stort van afval. Verder is in het zuidwestelijke deel van werkput 8 nog een grootschalige verstoring aanwezig. Deze ligt ingesneden langs het buitenste deel van dempingsmateriaal binnen het meest zuidwestelijke deel van het watergangensysteem binnen het plangebied (spoor 5) en zal dan ook een verstoring betreffen uit de 2^e helft van de 20^e eeuw.

Het proefsleuvenonderzoek heeft geen sporen opgeleverd die erop wijzen dat binnen het plangebied het historische huis Pillink heeft gestaan, dan wel dat op het voorterrein, waar werkput 8 is aangelegd historische bebouwing heeft gestaan (bijvoorbeeld een voorburcht). Er zijn geen muur-/funderingsresten dan wel uitbraaksleuven aangetroffen. Verder zijn er ook geen sporen aangetroffen die duiden op oudere menselijke (bewonings)activiteiten. De aangetroffen sporen komen overeen met het gebruik van het plangebied zoals deze zichtbaar is op historisch kaartmateriaal uit de 18^e t/m 20^e eeuw. De op de kadastrale minuutplan weergegeven visvijver en watergangen zijn aangetroffen tijdens de proefsleuven. Het plangebied zal daarbij verder een gebruik hebben gehad als tuin, welke op de kaart van de Berkel van Rijkswaterstaat uit 1817 ingetekend staat als Franse tuin en vijver met de tekst 'Bleeke en tuin van Burg. de Raat'. Het plangebied ligt binnen het tuingedeelte. Burg. de Raat slaat mogelijk op Hendrik Jan Raedt die in de raad van Lochem zat van 1749 tot 1788 en burgemeester en gecommitteerde ter Staten Generaal was in 1769. De bleekweide betrof het terrein ten noordwesten van het plangebied. Aan de overzijde van de Berkel lag eveneens een bleekveld die werd aangeduid als 'Bleke van H.J. Niman'.

Vlak werkput 1, top Cg-horizont met veel gleyvlekken

Vlak werkput 2, top Cg-horizont met veel gleyvlekken

Vlak werkput 3, top Cg-horizont met veel gleyvlekken en op de voorgrond verstoringen recent uitgevoerde bodemsanering

Vlak werkput 4, op de voorgrond demping van visvijver

Aanleg van werkput 5, dempingsmateriaal met veel baksteenpuin binnen watergang/gracht

Vlak werkput 5 met vooraan Berkelklei uitwiggend op dekzandafzettingen, grens tussen rivierdal Berkel en dakzandlandschap

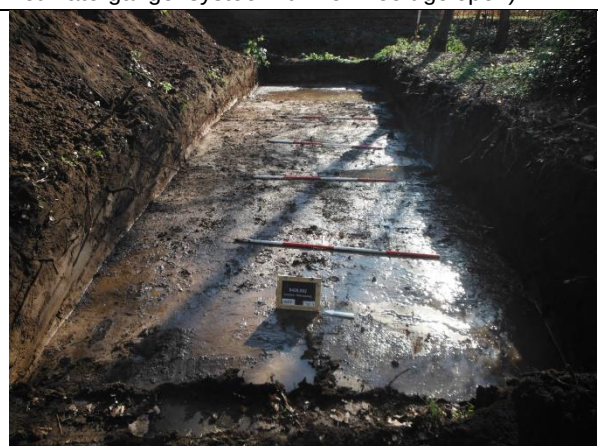
Vlak werkput 6 met op voorgrond demping in deel watergang

Locatie waar werkput 7 oorspronkelijk gepland was, echter niet mogelijk vanwege depressie vol met water (resterend zichtbare contour van waar een deel van het watergangensysteem binnen heeft gelopen)

Vlak werkput 7

Vlak werkput 7

6 AANVULLENDE KENMERKEN TEN AANZIEN VAN HET UITVOERDE PROEFSLEUVEN-ONDERZOEK, WAARDERING, AANBEVELINGEN EN VOORLOPIG ADVIES

6.1 Aanvullende kenmerken proefsleuvenonderzoek

Situatie voor en na veldwerk (afwerking terrein)

Voor: gedeelten van het plangebied betrof open terrein, op andere gedeelten waren struiken en bomen aanwezig, waardoor de geplande ligging van de sleuven weergegeven in het PvE diende te worden verplaatst. In overleg met de bevoegde overheid is de verplaatsing akkoord bevonden.

Na: de werkputten zijn na afloop van het onderzoek gedicht.

Geconstateerde verstoringen

In het gehele plangebied komt een ophoogpakket voor van tussen de 45 en 55 cm. Hieronder is de oorspronkelijke bodemopbouw binnen een groot deel van het plangebied intact buiten de locaties van de visvijver en de watergangen/grachten. In het zuidwestelijke deel van het plangebied hebben wel recente bodemverstoringen ingrepen plaatsgevonden die reiken tot minimaal aan de top van de C-horizont, waar dekszandafzettingen aanwezig zijn. Een grootschalige, dieper doorlopende verstoring was ook zichtbaar in het centraal-zuidwestelijke deel van werkput 8. Verder hebben er ook al saneringswerkzaamheden plaatsgevonden in het oostelijke deel van het plangebied, welke net zichtbaar waren in de werkputten 1 en 3. Deze sanering heeft plaatsgevonden daar waar een deel van het watergangen-/grachtensysteem loopt. De visvijver als het watergangen-/grachtensysteem bevat dempingsmateriaal met hierin veelal resten baksteenpuin en betonpuin, modern glas, plastic en zelfs plaatselijk bitumen. Het gaat om een demping die waarschijnlijk rond begin jaren '60 van de 20^e eeuw heeft plaatsgevonden. Onder dit dempingspakket is wel de sterk humeuze kleivulling (in het watergangen-/grachtensysteem) dan de veraarde veenvulling (visvijver) aanwezig.

Leesbaarheid grondsporen

De locaties van de visvijver en het watergangensysteem zijn goed leesbaar in het aangelegde vlak, vanwege een dieper doorlopend pakket dempingsmateriaal met veel afval-/sloopresten (resten baksteenpuin en betonpuin, modern glas, plastic en zelfs plaatselijk bitumen) en komen qua ligging goed overeen zoals deze weergegeven worden op de kadastrale minuutplan.

Monsters per materiaalcategorie, aantallen van monsters en vondsten en vondstverwerking

Een beperkt deel van het vondstmateriaal (kenmerkende vondsten die vrij scherp te dateren zijn) zullen worden gefotografeerd en opgenomen in de op te stellen rapportage. Merendeels is dit afkomstig uit het naoorlogse ophogings- en dempingspakket dat van elders is aangevoerd (secundair/gestorte afval- en sloopresten). Dit materiaal is geschikt voor uitwerking op basisniveau door de betreffende materiaalspecialist (de heer P. Wemerman van Econsultancy). Middels de uitwerking en analyse van het vondstmateriaal kunnen de onderzoeksvragen uit het PvE betreffende de aard, ouderdom, karakter en context (lokaal, regionaal) van de aangetroffen sporen (visvijver en watergangen/grachten) worden beantwoord. In totaal zijn er 9 vondstnummers uitgedeeld, alle voor aangetroffen vondstmateriaal met een aantal van 34 fragmenten. Grondmonsters zijn niet genomen en er zijn geen pollenbakken geslagen voor pollenanalyse, aangezien dit niet zal leiden tot toegevoegde waarden ten aanzien van datering/functie van de aangetroffen visvijver en watergangen.. Een beperkt deel van het vondstmateriaal (kenmerkende vondsten die vrij scherp te dateren zijn) zal worden gefotografeerd en opgenomen in de op te stellen rapportage.

(On)mogelijkheid beantwoorden onderzoeksvragen PvE

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn toereikend om de onderzoeksvragen vermeld in het voor dit onderzoek opgestelde PvE te kunnen beantwoorden, zowel de vragen die gelden voor de karterende als de waarderende fase van het proefsleuvenonderzoek en de vragen ten aanzien van landschap en bodem.

6.2 Waardering van de vindplaats

De resultaten van het veldwerk vormen de basis voor de waardering van de vindplaats. De waardering moet vervolgens leiden tot een aanbeveling ten aanzien van het vervolgtraject. De waardering wordt vastgesteld volgens de door de KNA voorgeschreven wijze aan de hand van de volgende aspecten: beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

Beleving

De beleving van de vindplaats valt uiteen in twee criteria 'schoonheid' en "belevingswaarde". Bij beide gaat het vooral om zichtbare monumenten. Schoonheid is de esthetische-landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die in de zichtbaarheid van het monument tot uiting komt. Deze waarde is gebaseerd op de zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement, vorm en structuur en relatie met de omgeving. Herinneringswaarde is de herinnering die het archeologisch monument oproept over het verleden. Deze waarde is gebaseerd op verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenissen en associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis.

Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op de criteria gaafheid en conservering. De gaafheid is de mate van niet-verstoord zijn en stabiliteit van de fysieke omgeving. De conservering geeft de mate waarin archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven aan. Bij 5 of meer punten is een vindplaats behoudenswaardig. Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder) wordt er naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of de vindplaats toch behoudenswaardig is.

Inhoudelijke kwaliteit

De inhoudelijke kwaliteit wordt uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie, ensemble en representativiteit. Zeldzaamheid is de mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied. Informatiewaarde is de betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De ensemblewaarde (of contextwaarde) is de meerwaarde die aan een monument wordt toegekend, op grond van de mate waarin sprake is van een archeologische en landschappelijke context. De representativiteit is tenslotte de mate waarin een bepaald type monument karakteristiek is voor een periode dan wel een gebied voorkomt. Eerst wordt er een afweging gemaakt op basis van de drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van 7 of meer punten is de vindplaats behoudenswaardig. Bij een lagere score wordt nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is.

De beoordeling is, drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit. Voor het plangebied is de scoretabel (zie tabel I) als volgt ingevuld:

Tabel I Scoretabel waardestelling van het plangebied

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid			1
	Herinneringswaarde			1
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering	3		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	3		
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit	-		

Parameter Beleving:

Binnen het merendeel van het plangebied is de ligging van het watergangensysteem aan het zicht onttrokken doordat deze volgestort zijn met dempingsmateriaal en er ook nog een ophooglaag is aangebracht. Alleen in het uiterst oostelijke deel van het plangebied/langs een deel van de zuidoostgrens van het plangebied, was een lijnvormige depressie zichtbaar die ook volstond met water (hierdoor was het noodzakelijk om werkput 7 te verplaatsen). Verwacht wordt dat ook hier dempingsmateriaal is gestort (rond begin jaren '60 van de 20^e eeuw), maar is niet volledig volgestort, waardoor een deel van de ligging van het watergangensysteem nog te herkennen is aan het maaiveld. Er geldt wel dat er een sterke overwoekering van vegetatie (struiken en bomen) heeft plaatsgevonden, wat tevens geldt voor het gehele plangebied. Er geldt een lage waardering voor zowel schoonheid als herinneringswaarde.

Parameter Fysieke kwaliteit:

Gaafheid en conservering: Binnen de visvijver is tijdens zijn functie/gebruik een pakket veen/samen-gepakte plantenresten ontstaan. Dit pakket is door regulering/menselijk aanpassen van grondwater-standen sterk veraard. In de watergangen is de vulling nog aanwezig die gevormd is in de periode dat de watergangen functioneerde, vanaf de 18^e t/m 20^e eeuw. Voor beide vullingen geldt dat deze op natuurlijke wijze zijn ontstaan. Tijdens de aanleg van profiel 19 is wel in deze laag vondstmateriaal aangetroffen, wat aangeeft dat dit materiaal in de watergang is gegooid in de tijd dat deze functio-neerde. Zowel de visvijver als de watergangen zijn volgestort met dempingsmateriaal/afvalmateriaal, wat geleid heeft tot de waargenomen samendrukking/vervorming van de vulling. De vulling van de watergangen bevindt zich wel op grotere diepte onder dan wel direct op de grens van het permanent gereduceerde grondwaterniveau. (Afval)materiaal dat in de watergangen is gegooid zal wel goed geconserveerd blijven. De vindplaats krijgt een middelhoge waardering van gaafheid en een hoge waardering voor conservering.

Parameter Inhoudelijke kwaliteit:

Zeldzaamheid: De aangelegde watergangen zijn niet veel voorkomend voor het gebied in en rondom Lochem en langs de Berkel. De kadastrale verzamelplan van Lochem als de kadastrale minuut waar het plangebied binnen ligt, laat zien dat er direct ten westen als ten noorden, aan de overzijde van Berkel, nog een aantal watergangen hebben gelegen. Het plangebied had een recreatieve functie, als tuin/park met visvijver en waarbij langs de noordoostzijde van de begrenzing van het plangebied een (thee)koepel heeft gestaan, vermoedelijk tegen de lage dijk zodat men uitzicht had op de rivier de Berkel. Daarom krijgt de vindplaats een hoge waardering voor de parameter zeldzaamheid.

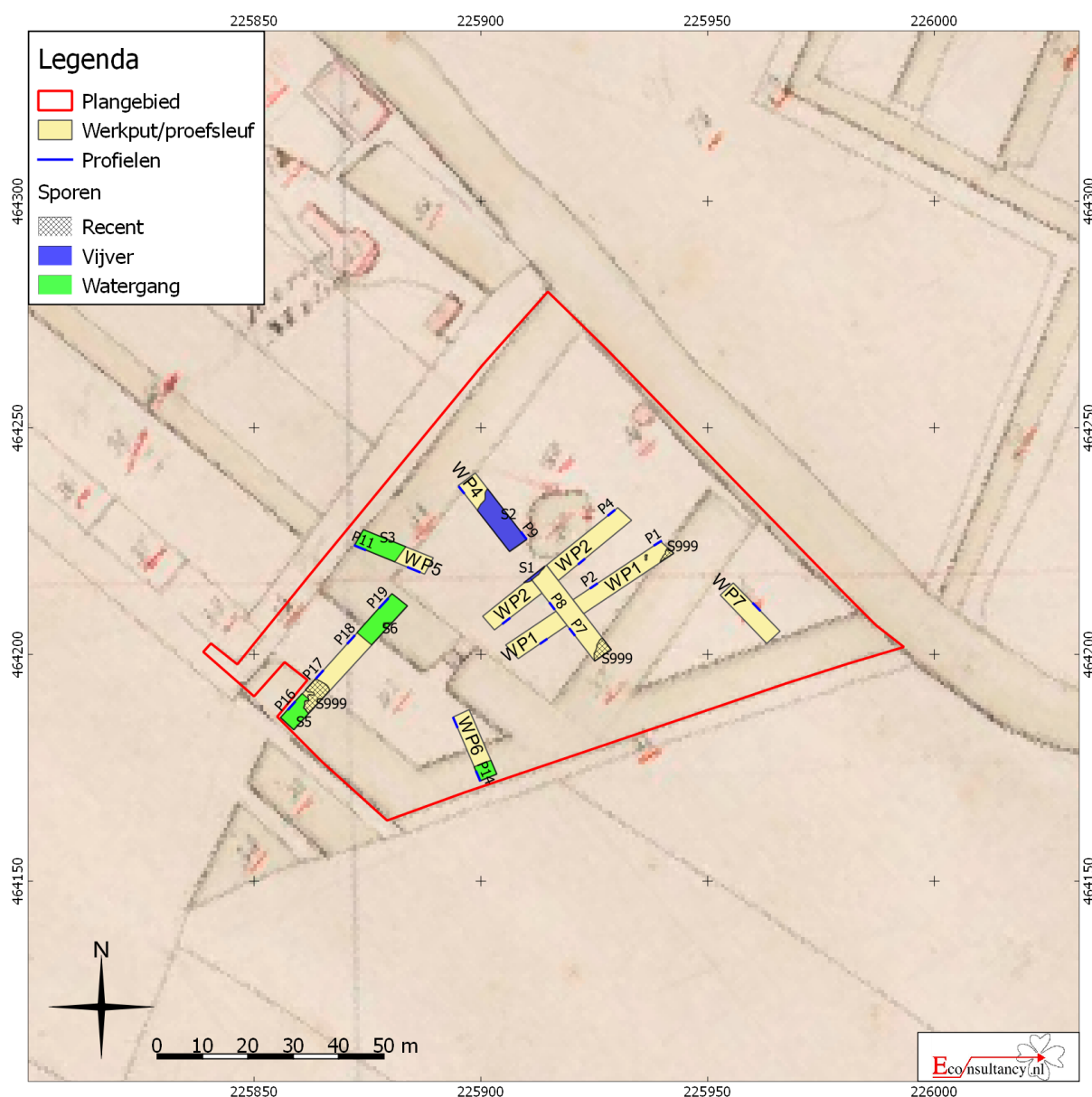
Informatiewaarde: Vanuit het tijdens het eerder uitgevoerde bureauonderzoek geraadpleegde histo-risch kaartmateriaal is bekend dat er binnen het plangebied watergangen en een visvijver hebben gelegen en zijn tijdens de proefsleuven ook aangetroffen. De recreatieve functie heeft bestaan vanaf de 18^e t/m 20^e eeuw. Door naoorlogse demping en ophoging (gebruik als stortlocatie) is het terrein vervolgens in onbruik geraakt en vond verwilderde groei van struiken en bomen plaats. In het noord-westelijke deel van het terrein is momenteel een wandelpad aanwezig, als doorgang om langs de Berkel te kunnen lopen en te gebruiken als uitlaatplek voor honden. Het verder blootleggen van deze sporen zal geen aanvullende informatie opleveren ten aanzien van de functie. Er zijn geen sporen aangetroffen die aangeven dat het plangebied in gebruik is geweest als middeleeuwse huis-plaats/versterkt erf (huis Pillinck). De vindplaats krijgt een lage waardering voor informatiewaarde.

Ensemblewaarde: Het gebruik van het plangebied als tuin/park zal gerelateerd zijn aan dat het in de 18^e/19^e eeuw in eigendom was van een vermogend persoon. De oorspronkelijke aanwijzende tafel (Lochem, Gelderland, sectie B, blad 004 (OAT05108B004)) behorend bij de kadastrale minuutplan uit 1811-1832 geeft aan dat het in eigendom is geweest van Hendrik Jan Raedt die burgemeester en gecommitteerde ter Staten Generaal was in 1769. Bij deze inrichting zijn watergangen aangelegd die in verbinding stonden met de Berkel. De terreinen langs de Berkel hadden echter veelal een andere functie, veelal als agrarisch gebruik of voor specifiek industriële doeleinden, waarbij de Berkel kon worden gebruikt voor aan- en afvoer van goederen (transportfunctie). De recreatieve functie van het plangebied in de 18^e t/m 20^e eeuw is uniek te noemen. De vindplaats krijgt dan ook een lage waarde-ring voor ensemblewaarde.

Er wordt gesproken van een behoudenswaardige vindplaats indien de fysieke kwaliteit minimaal 5 punten of de gezamenlijke score van de inhoudelijke kwaliteit 7 punten of meer bedraagt. In bovenstaande tabel bedraagt de fysieke kwaliteit 5 punten en de inhoudelijke kwaliteit 5 punten.

6.3 Aanbevelingen en voorlopig advies

Uit de bovenstaande tabel met waardering blijkt dat de vindplaats op basis van de fysieke kwaliteit behoudenswaardig is. Dit betekent feitelijk dat de aanwezige archeologische waarden voorafgaande aan bodemverstorende activiteiten in het plangebied, door middel van een archeologische opgraving moeten worden veilig gesteld. De archeologische waarden binnen het plangebied, bestaande uit een visvijver en watergangen die in de periode van de 18^e t/m 20^e eeuw hebben gefunctioneerd, zijn echter door middel van bureauonderzoek en veldwerk in de vorm van proefsleuven al op dusdanige wijze geïnventariseerd en onderzocht dat enig aanvullend onderzoek zeer waarschijnlijk geen substantiële nieuwe informatie zal opleveren waardoor dit beeld zal veranderen. Het selectieadvies is dan ook om binnen het plangebied geen vervolgonderzoek uit te voeren en vrij te geven voor verdere ontwikkeling. Het definitieve selectiebesluit zal worden genomen door de bevoegde overheid, de gemeente Lochem.

Allesporenkaart met als achtergrond de kadastrale Minuutplan uit 1811-1832

